

УЛЛИБИБИ ОТАЕВА

**БАРМОҚЛАР
СЕҲРИ**

ШЕЪРЛАР ВА ДОСТОН

Тошкент
Ғафур Ғулом номидаги
Адабиёт ва санъат нашриёти
1980

ББК 84Уз
0—86

А $\frac{70403 - 100}{M 352 (04) - 80}$ 48—80 4702057020

© Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат наш-
риёти, 1980 й.

Юсуф дарахтларнинг титроқларида,
Бир либос тилаган сўроқларида,
Ҳорғин булутнинг тунд сибқларида,
Кўкининг хиралашган бўёқларида
Баҳор дийдорига интизорлик бор.

Қўшнинг гоҳ кулиб қарашларида,
Тиғин тоғ тошига қайрашларида,
Ернинг яйраб ором олишларида,
Олча гулидай оқ болитларида
Баҳор таширфида умидворлик бор.

ПЕШВОЗ

Турналар сафига лоқайд нигоҳлар
Олов тизимлардан сергаклисин деб,
Гиёҳлар — кўкламга тўнгич гувоҳлар —
Пойи қадамларга бериб тураверсин зеб.
Тикка чўққиларга мағрур қадалган
Кўзларга ҳайратлик солай деб,
Кўксинда баҳорлар туғғини қамалган
Қизлардан суюнчи олай деб,
Тош-метин тўшларга байроқдай санчилиб
Навбаҳор зафарин сўйлади долалар!
Қувонч, ҳаяжонни бетига санчиб
Тоғ бўйи сакради долалар!

Гулгун қадаҳ бўлай, сен шароб сун деб,
Субҳидамда шабнам — шаробини кўз-кўз қилиб,
Баҳор йўлларида янглишмасин деб,
Маёқдай ёнмоққа шошилиб,
Гўё тепаликка чиққандай қочиб,
Қим ўзарга чолган шўх қизалоқлар,
Кўклам ҳадяларин олмоқчидай қочиб,
Том бўйи сакради ол қизгалдоқлар!

Навбаҳор сўйлар, деб гўзая эртақлар,
Тингламоққа қулогин динг куртақлар.
Сўнг улғайгач уни газал қилмоққа,
Ошуфта қалбларга шивирламоққа

Муштоқ куртакчалар қимтинишиб лаб,
Бемакон қушларга ошён ҳозирлаб,
Сарин ел кайфидан маст бўлган кўйи
Сакрланди тол, терак, дарахтлар бўйи.
Молалар, куртаклар ва қизгалдоқлар
Бирдан нитқроқ кутиб бир мужда,
Баҳор ташрифидан етсами хабар,
Отинмоқчи бўлиб ўзларни кўкка,
Кўклам қизиниң суяк ранги — яшил ранг
Поёнсиз самода уриб турсин барқ,
Ой таратсин яшил рангда, деб, жараиғ,
Майсалар турарди ҳаяжонга ғарқ.
Табиат жар солиб—қалдироқ чалиб
Серуйқу қиш кайфин учирган маҳал,
Навбаҳориниң ошна овозин таниб
Майсалар шайланди висолга маҳтал —
Кўкда безамоқ бўи баҳор тахтини
Отмоқчи эдилар ўзларни тикка.
Лекин кўтаролмай висол бахтини
Беҳол чўзилдилар кўклам пойига.

Беҳол чўзилдилар навбаҳор қизиниң
Латиф оёғига эркалаб, эриб...

Шу кичик жуссанинг муштдай бошида
Ҳайҳотдай— ноёнсиз дала ташвиши.
Ул иссиқ нафису ўтани қалб билан
Борлиқни сеҳрдан халос этмоқчи,
Ернинг муз бағрига шафқат солмоқчи.

УНУТИШ ҲАҚИДА ҚУШИҚ

Кулар... Бахтли оларим, қадр-қимматлилигим,
Ўтиб кетманг деб сизни чалғитмоқ тилар эдим.
Ҳар бир фурсатингизни эркалаб суяр эдим,
Бир умр шундай қолниг, дея ўтинар эдим.
Бугун яна бир ўкинч лекин бу — тамом бошқа,
Отга қамчи босниг деб қистайман сизни бугун.
Сизни якка кечирмоқ қисмати тушди бошга,
Энди уа ўзгалариниғ ўзиникидир бутун.
Бу гап тезроқ ўтинг деб ўтинаман, куларим,
Хотирамга ёлворгум: «Борингни бошдан отгин,
Эртакдагидай гўзал, сирли оқиш туларим
Ҳақдаги ўйларимни, майли, буткул йўқотгил.
Ютқизганим — ҳаётнинг хавфли ўйинларида
Унинг юпанч куйлари далда бўлганин шунда
Ё қалтис дамлар ютмоқ учун қилганларим қунт,
Голлиб чиққаным... Бари, бари бўлсин тез унут».

Ахир ҳол йўқ ўтмоққа бирга кезган йўллардан,
Қуш одим изи қолган кўчалардан юрмоққа
Мен мадад тилаяинман энди фасл, йиллардан.
Фурсат, дақиқа, кулар ожиз унуттирмоққа,
Эй, қўли очик баҳор, борлиққа кийдир либос,
Қайта тирилганинга хайр-садақа ата.
Сен чор тарафини қизғин ва яшил ранг бўлиб бос,
Мен турфа ранг ўйларим эсга олмайини қайта.
Саратон, ўт нигоҳинг қалбимга ташла бир қур,

Куйдир ул ҳақда ўчмас хотиралар сатрини,
Ёндир, кулга айлантир, қолмасни заррача қўр,
Кул аралаш ортидан сочай дил ҳасратини.
Қаҳратон неъматини — қор тиним билма оқ оқшом,
Дунёни гард тегмаган қоғозга айлантир, ҳай.
Қалбда кўҳна аламдан қолдирмагин зарра ҳам,
Мен унга дилининг тоза, эрка ҳисларин битай.
Покнза ҳислар бўлиб, қуйил, қалбим ўхшасин
Қор ёғиб ҳали қадам тегмаган соф заминга.

ОҚЛИК

Осмон ерни оқ рангларда кўрмоқ истади,
Осмон ерни оқ рангларга кўймоқ истади.
Ошпоқ рангга тўлсин, деди, бу замин кўкси,
Оқ рангларсиз ер қолмасин, деди, зор, ўксик.

Оқлик ҳақи ер ям-яшил ранглар ундирди,
Осмон бағрини зангор-зангор рангга тўлдирди.
Шафақ рангини кашф айлади қуёш ботарда,
Қул рангида огоҳ этди хавфу хатардан.

Қўк офтобин йўқотган чоғ қора ранг тортди.
Ҳажр жомини сиё рангга тўлдириб отди.
Гарчи қуёш ҳажридан сўнг зар рангга чўмди,
Бора-бора борлиқни оқ рангларга кўмди.

...Ўзга ранглар таъмини тотган билан гоҳ-гоҳи,
Ер оқ, яшил ранг туфайли тирикдир асли!

ТИНЧЛИК ҲАҚИДА СЎЗ

Бир кун уйда уруш бўлса,
Қирқ кун ризқ камаяр.
Ким бу ҳикмат қадрин билса,
Ризқу рўзин бут еяр.

Оналарнинг даъвати — бу,
Оналарнинг ўғити.
Қўймасин, дер, болажонлар
Бир-бирини ўкситиб.

Қимини жаҳл нчра кўрар,
Қимининг мушти тугилган.
Оналарнинг бағри куяр
Урушқоқлар бор экан.

Шундай... тинчлик, тинчлик эрур
Оналарнинг матлаби,
Улар меҳр нурини тўкур,
Қуёш каби шафқатли.

Она-Ер ҳам, — кўксим узра
Яшасалар тинч, — дейди. —
Уқ овози уйқум бузса —
Бағрим тилса гар дайдиб.

Сўлаиб қолар меннинг яшил
Бирги шигна боғларим.

Ларза тушиб, тушиб яшин
Нураб қолар тоғларим.

Кўксим қуриб адо бўлар,
Сарғиш тортар далалар.
Қултум сутга гадо бўлар,
Гадо бўлар болалар.

Дон ўрнига тупрогимга
Сочманг ажал уруғи.
Оғу қуйманг дудогимга,
Бузманг ҳаёт йўриғи.

Тугар унда насибангиз,
Тириклик ҳам тамомап.
Ғар сиз мени силтасангиз
Қимдан нажот топаман.

Сизга борим бахш этдим-ку
Талашманг, деб, ҳеч нени.
Бугдой новни кашф этдим-ку,
Топтамангиз, деб, мени.

...Тинчлик эрур оналарнинг,
Она-Ернинг матлаби.
Фарзандларим кўрмасни мунг,
Деб шичирлар лаблари.

Оналарнинг тилағига
Фарзандлар ҳам қўшар бош,
Бор экан шул аҳд дунёда,
Тириклик бўлмас одош!

БЕДОРЛИК

Қайлардандир садо келар, садо келар:
«Ухла қўзим, ухлаё,
Улгай қўзим, улгаё...»
Белдичакни бир маромда аста тебратиб,
Дунё қадар қадим, гўзал аллалар айтиб,
Йўқ уйқуни келтирмоқчи бўлиб гўдакка,
Гоҳ бешикка белаб, гоҳи босиб кўкракка,
Ухламоққа қистар она,
Қистар боласин.
Тўлишсин деб; ўссин, деб, тез,
Тезроқ улгайсин.

...Қимдир тинмай олишади
Тун бўйи ким биландир.
Гоҳ сусайиб қолар шашти,
Гоҳи қўли баланддир.

Ул кимсадир, ҳаловати —
Уйқусига чанг солган.
Сўндирмай тонг тароватин
Пешвозига йўл олган.

Ул аммага тутиб қулоқ
Сергаклашиб боради.
Тун зулматин тонгини ошноқ
Нурларига қоради.

Ул кимсадир ёруғ дунё
Умрин чўзмоқ истаган,
Яшаш ҳаққин бахш этгандан
Қарзин узмоқ истаган.

...Опа алла — қўшиқ сочар
Тушинг бағри, юзига.
Иўқ уйқунни келтирмоқчи
Бўлиб гўдак кўзига.

...Кимдир бедор илк нур тиғин
Қорачиққа чизгали.
Тушинг пайин қирқар секин
Тошлар умрин чўзгали..

ЧИНОР УМРИН...

Мен сенга чинор умрин тилаган эдим, она,
Салқинлаб юрайлик, деб, қуюқ сояларингда,
Бағринг бизни балодан асрагувчи бошпана,
Жала, довулларга тик боргувчи шамшир яна.

Мен сенга чинор умрин тилаган эдим, лекин
Демабманки, ниҳоллар заволин кўрмагайсан,
Навқирон япроқларинг кўкликда кўммагайсан,
Бевақт хазонлардан қайғуга чўммагайсан.

Мен сенга чинор умрин тилаб тўлдим гуруга,
Кўрдим: етар бардошинг тизгинсиз суронларга,
Гоҳ бешафқат ётгувчи қаҳрли бўронларга,
Дунёни остин-устун қилгувчи тўфонларга.

Магрупп қаддинг тик қолди ҳаёт сновларидан,
Даф қилолдинг бошингга ёғди неки офатлар,
Кўксинг ўққа тўлдирди курашлар, талафотлар,
Шеърларга рамз бўлди сендаги тоғ тоқатлар.

Лекин бир ниҳолингнинг ногоҳ чирт синишидан,
Ям-яшил қўшиқлари авжида тинишидан,
Шабнамлик баргларига хазонлар инишидан
Чайир тапангга титроқ тушди-ку, она-чинор!

Шунда кўрдим: тирклик сенга азоб бўлганин,
Метин томирларингга қону зардоб тўлганин,
Тақдир зарби бағрингни пора-пора тилганин,
Ниҳолларинг дардида қайишди-ку белларинг.

Энди мен сенга чинор умрин тилаб, жон опам,
Дерманки: омон бўлсин ёнда ниҳолларинг ҳам!

СЕН ҲАҚДА

Сен ҳақда мен ростни айтмоқчи бўламан, аёл;
Бир майини елга мос бир позикниҳол
Тоғдай зил ташвишни олиб елкага,
Зорланиш, ҳоришни билмайин яна
Бир ишонч яратиб ўзига-ўзи,
Эътиқод—имон, сабр ва тўзим,
Туилардан тоғ ясар моҳтоб, десам,
Офтобсиз жойда ул офтоб, десам,
Бу ганим чўпчакка ўхшайди.
Энди мен сен ҳақда сўзлайман афсона,
Қорақўз, навниҳол бир пари
Кўтара оларкан зил тоғни,
Ярата оларкан хил-хил гул, мевага боғи боғни,
Оқиза оларкан тўхтаган дарёни,
Ёшарта оларкан кўҳна дунёни,
Десам бу чин бўлиб чиқади.

Паримас, у оддий аёл-ку,
Зил тоғ бу—минг битта ташвишип —
Аёлиниг тугамас юмуши.
Гул мева, фарзанду неvara,
Дарё бу—мавж ургап меҳри-ку,
Дунёни ёшартмоқ—қўлларини сеҳри-ку,
Дейдилар: ҳақиқат сўзи—бу,
Бу она—ҳаётнинг ўзи-ку!

АЁЛ

Аёл кулсин, аёл кўзида
Жилолансин покиза зилол.
Аёл кулсин, кулгичларида
Аксин топсин туллари хилол.
Аёл илк бор юз бурган кўзгу
Йиллар оша тортмасин хира.
Аёл нени санаса эзгу
Қабоҳатга дўнмасин сира,
Ул ишониб қўл берган кимса
Қўл бермасин бевафолкка,
Ишонмайин токи ҳеч кимга,
Аёл қалби қолмасин якка.
Бешигини тўлдириб ётсин
Орзудайин ширин дўмбоқлар.
Аёл гўзал аллалар айтсин,
Ечилсин сир, чигал жумбоқлар,
Баҳорларнинг дуркун нафаси
Гуркирасин димоқларида,
Келажакнинг умидбахш саси
Жарангласин қулоқларида.
Ул яйрасин, шўх, беғам кулсин
Қўлидаги гўдак мисоли,
Ёруғ кундай чарақлаб юрсин
Бўлиб бахтнинг ёрқин тимсоли.
Шунда бўлиб бахти бебаҳо
Қундан-кунга ул очур жамол.
Қанча сергак бўлса бу дунё,
Бахтдан шунча сархушир аёл.

БОЛАЖОН

Қўлингдан келмаган ишларга уннайсан, болажон,
Қўлингдан келмайди деганга

кўнмайсан, болажон.

Қанчалар чиройли бўлмасин ўйинчоқ,
Бўйингга баравар бўлса-да қўғирчоқ,
Бари бир кўнглингга уради,

безасан.

Ўзингга бошқа бир овунчоқ излайсан,

Оловни ушламоқ бўласан,

Қизиқ бир ўйин деб биласан,

Лекин у чўғлигин сездирар

Ва сени ўзидан бездирар.

Сенга сув ўйнамоқ ҳам таъқиқ,

Ҳар битта одиминг қилишар таъқиб.

Энди сен қаламу қоғозга машғул,

Кўзингга қувноқлик ўрнига сиполик,

Шу дам сен улғайиб қолганга

ўхшайсан,

Ўзингча жиддий бир неларга уннайсан,

Ненидир чизмоқни истайсан,

Қаламинг олдинга қистайсан.

Гўё бир мушкул ҳал бўлиши ҳозир

Сенинг шу қаламинг измига мунтазир.

Шу кўйи сен ухлаб қоласан.

Сеҳрли оламлар томон йўл оласан.

Тушингни безайди ўйинчоқ,

Қўлларинг излайди қўғирчоқ,

Сен яна қўмсайсан овунчоқ.

Яланг оёқларда енгил чанг юқи,
Учли тошлар аро ўйнар болажон.
Соқов тоғлардан у эртақлар ўқиб,
Ям-яшил ҳуснга боқади ҳайрон.

Тушунмас ул бола тоғлик тилига,
Тоғларнинг тилига тушунар бироқ.
Ястаниб ётганча ахир йўлига
Она тилда сўзлар донишманд тупроқ.

Шу тупроқ бор экан сўзлар булоқлар,
Тоғ-тошлар қолмайди соқовлигича,
Бир-бирин тушунар яқин-йироқлар,
Очилар не сир бор бу олам ичра!

Менда янги қўшиқ куйламоқ дарди—
Қалбим ёнар, олов улашмоққа шай,
Таъбим хиралиги, бефарқлик гарди,
Бари тўкилади барги хазондай.
Кўнглим равшан тортар, нурланар бирам—
Нақ қор ёғиб оёқ тегмаган кемглик,
Унга разм солган дил ҳузурланар,
Тушар босиб турган бўлса не зил юк.
Кўпдан буён лоқайд қаламда бу дам
Баҳорни тезлаган куртак шиддати,
Унга ёр деҳқонга хос ихлос чидам,
Недир яратишнинг етди муддати.
Ишга киришар ҳис-туйғу, хотирлар,
Айлаб борлигимни авжи саратон.
Ойдин бўла бошлар бир-бир муаммо, сирлар,
Ўзга кўнгилларга бўлурман мезбон.
Илҳом яйдоқ далам—оқ қоғозим кезса,
Менда бахтиёрлик, мамнунлик ҳисси.
Нега шодланмайин ахир яралган бўлса
Бир парча қоғозда тўрт фасл ҳусни.

ОРЗУ

Туманли тонглардан кўнгил ғашланди,
Япроқлар оёқлар остига нолож

ташланди.

Қушлар арғимчоғи кўзга сиртмоқ бўлиб
кўринди,

Кўк бепарво кулмоқликка беҳуд

уринди.

Борлиқ нигоҳи кўкламни сарсари ахтарди,
Мезонларга урилди-ю, қайта ортди дарди.
Мен шунда баҳор ҳақида шеър битдим бехос,
Дуркун ҳуснин қоғозларда тикладим рўйрост.
Менга сирли кўринарди севги олами,
Сеҳрли туюлар эди шодлик, алами.
Севсам, дердим, мен ҳам кимни,

кимнидир қаттиқ,

Боқсам, дердим, йўлларига интизор, интиқ.
Лекин севги кириб келавермагач қалбга,
Ул ҳақдаги бор армоним айтдим қаламга.
Шеър дафтарим севишганлар дил рози бўлди,
Журъати кам ошиқларнинг овози бўлди.
Мен севгининг боғларида боғбондай кездим,
Бир фидойи муҳаббатга ошнолик сездим.
...Шеърим, шундай, сен меннинг

кам-кўстим тўлдирдинг.

Ҳаёт нени даринг тутса, ўзинг бўлдирдинг.

Бугун кўрсам сен улгайиб бораётибсан,
Узни нотинч олам сари дадил отибсан,
Етар, дейман, ёлғиз менга юпанч бўлганинг,
Ёлғиз менга тасалли-ю, қувонч бўлганинг,
Энди қутлуғ бўлсин олисларга сафаринг,
Баландлигинг келсин баланд учгани саринг,
Йўлники бепоёнликлар томон олибсан,
Митти юрагингга учиш шавқин солибсан,
Шу кенгликларга арзир бир парвоз кашф айла,
Бенур гўшаларга нур элтмоқни касб айла.

Шеърим, қутлуғ бўлсин олисларга сафаринг...

ЕШЛАР ҚҰШИҒИ

Овозлар хириллаб бўғилиб қолмасин учун
Чархлаб турмоқ керак уларни.
Қўзлаб чўққиларнинг энг тикка учин,
Бурмоқ керак шу томон йўлларни.
Энг юксак қоянинг қайроқи тошида,
Келинг, овозларни қайраб олайлик.
Чунон ўткирлашган овоз билан сўнг
Қўешнинг бут бағрига ларза солайлик,
Нурнинг оловланган қийқимларини
Сочайлик бор ерга баробар.
Сочайликки шундай ҳотамтойлик билан,
Зулмат ваҳмасидан қолмасин асар.
Бир қўшиқ бошлайлик тиниқ овозда
У бўлсин шу қадар сержаранг.
Босиб кетсин жами хунук овозларни,
Бўронлар саси ҳам эшитилсин аранг.
Қўйимиз чўчитсин мард Прометей
Жигарин чўқиган бургут руҳини.
Текизолмай олов баданга ортиқ
Яшириб қочсин у жез тумшугини.
Қар бўлсин майлига, ўткир, гулдурас,
Саслардан қўрқувчи қулоқлар.
Қудратли қўшиқлар бизгадир мерос,
Тан берсин шарқироқ булоқлар.
Қўшиғимиз авжга минган чоғида
Мингир-мингир саслар кетсин босилиб.
Қадамимиз етган ой балдоғида
Овозлар жарангги турсин осилиб.

Кўзингизнинг юлдузи бор, юлдузчалари,
Кўзларингиз, асли, менинг осмонимдирлар.
Улар мени чорлагайлар ўзлари сари,
Кўзларингиз чақинли, гоҳ ўйчан, жимдирлар.
Мен уларга талпинаман, чиқмоқ истайман,
Юлдузларин аллаламоқ, қучмоқ истайман,
Қуёш бўлиб кирсам, дейман, кўзларингизга,
Яраб кетсам, осмоним-эй, шу камингизга.
Ўзи қучмай бўлмас осмон ёнингда турса,
Ўт кўксида ёнмоқликни жовдираб сўрса,
Қуёш қайга бош уради ахир осмонсиз,
Осмоннинг ҳам ҳоли мушкул лекин офтобсиз!

РАССОМ ДУНЁСИ

Хона рассом хаёллари каби бетартиб;
Бир томонда ботаётган қуёш сурати,
Бир томонда куннинг чиқиб келаётган пайти.
Икковининг ўртасида

чарақлаган ёруғ кундай

Рассом сумбати,
Ёруғ кундай... Ҳозир тун-ку,
Ташқари тун, сокинлик.
Фақат рассом хонасига
Қиришга журъати йўқ.
Бунда рассом дунёсининг
Чарчоқ билмас офтоби.
Тунлар эса бутунликча
Кўчган суратларига.
Шундай... Рассом дунёсида
Туннинг суратлари бор,
Узи эса йўқ...

ТАБИЙЛИК

Неки табийки, суюк бариси...

Сунъий гулни суйган билан

Ҳидлаб бўлмас,

Ул хопангга бўй таратиб маст айламас,

Бағринг тўлса тўлар, қанча дасталасанг,

Лекин асло кўнглинг тўлмас, кўнглинг тўлмас,

Ул на райҳон, на атиргул бўлиб билмас.

Қўғирчоқлар борки, нақ бир болами дейсиз,

Еноқлари лов ёнгувчи лолами дейсиз,

У гоҳ суйгун кўринади қизалоқ каби,

Лекин сизни англамас ул, гул очмас лаби,

Дилингизни чулғаб ғашлик, шунда дерсиз сиз:

Сен деб тўккан меҳрларим увол-а, эсиз.

Сен бор нуқсон, фазилатинг билан сенсан,

Гар уларни яширмоқчи бўлсанг ҳеч несан,

Сен уларсиз буткул ўзга, ўзгасан, йўқсан,

Кўзларга лов ташлангану, ўти йўқ чўғсан,

Сен менга ғўрлик, камолинг билан суйгунсан,

Мени ҳам бор қаҳру меҳринг билан суйгансан.

Шунданми, табий қаҳринг соғинаман

Гар меҳрингда сунъийликни сезиб қолсам.

АТИРГУЛ

Кўнгли очиқ атиргулнинг,
Қўли очиқ атиргулнинг,
Яширмас у ҳисларини —
Ўзи учун асрамайди
Хуш исларини.
Дилбар наволарни суяр у.
Очиқ ҳаволарни суяр у.
Дунё фақат шўх куйларга
Тўлсин, дер.
Димоқларга фақат хуш бўй
Урилсин, дер.
Шундан.. ҳар тонг булбулларни
Иптиқ кутар.
Дайди, сайёҳ шамолларга
Ҳидин тутар.
Иўк, атиргул гулмас ё
Ўз қадрин билмас,
Фақат кўнгли, қўли бирдай
Очиқ, холос!

ЖИМЛИК

Сен жимгина яшасанг,
Кимга нима?
Лекин мен бу ҳолингга
Жим қараб турай нега?

Жимлик ярашмас сенинг
Оташ нигоҳларингга.
Сурон бўлиб кирайин
Уйчан қароқларингга.

Сен ишқ созин сайрат-да,
Англаб ҳаёт нелигин.
Жимлик қолсин бир четда
Ўзи билан ўзи жим.

БАРМОҚЛАР СЕҲРИ

(Достон)

БАҒИШЛОВ

Қадим минорларнинг ўтли кўксидан
Бир қўшиқ таралиб турар мангуга,
У гоҳ жарангласа умиддай шўхчан,
Гоҳ чидаб бўлмайди аччиқ мунгига.
Бу қўшиқ сирларин англамоқ тилаб
Зарҳал битикларга қадайман кўзим,
Уларни ўқимоқ бўлсам ҳижжалаб,
Дилтортар бир қўшиқ янграйди шу зум:
«Бир каптар ҳавода, ёрай,
Бир каптар навода,
Қаптарларим берманг, ака,
Золим сайёда!»
Қуни хулладай оқ, оппоқ каптарлар,
Бағри тош, бераҳм сайёд нечун жим?!
Ё булутдай тўзғиб ёйилган парлар —
Бу қўшиқ сайёдга оғир бир ҳукм!
...Алвон безакларга бармоқ теккизсанг,
Рангларнинг чиққандай бўлар фигони.
Улар қўшиқ учун пичоқ тортилган
Бўғизларнинг қуюқ беғуноҳ қони.
Нақшинларни чертсанг, садосига гоҳ
Бир офтобрў чиқар қарс урганича.
Ҳайрат ичра ёқа тутаман: оқсоқ,
Оқсоқ оёқ сеҳри наҳотки шунча,
Оқсоқ оёқ бошдан учириб ҳушим,
Муқомлардан ясаб сирли бир дунё,

Ўзин мажруҳ этган тақдир янглиши,
Шум қисмат устидан куларди гўё,
Гумбазларга тикиб ожиз кўзларни,
Юракларни чертиб соз садафидай,
Боллардан мазали этиб сўзларни
Онабиби қори куйлар, тингланг, ҳай:
«Дуч бўлдим ишқ савдосина, ҳолим харобдир,
Бир лаҳза кўрмасам шуни, бағрим кабобдир.
Ишқ ўти тушди жонима, энди илож йўқ,
Бу ожиз ҳолимға мени бу на азобдир».
Тинглайверсам йўқдай қўшиқлар сўнгги,
Қанотли оҳанглар ғамгин қуйилар.
Азвал миңорларга ранг бўлиб сингиб,
Энди наво бўлиб оқарлар улар.
Миңорлар ҳам асли ғиштардан эмас,
Турфа қўшиқлардан тикланган рўё.
Бағрини қўшиқлар тарк этсалар, бас,
Улар гурса қулаб тушгудай гўё.
Шунда бир сирни кашф этгандай бўлиб
Юрагимда ажиб истаклар ёнар.
Ғишти нуқул қўшиқлардан қуюлиб,
Яна қад кўтарса, дейман, миңорлар.
Ва қалам ушлайман қўлга шу маҳал,
Куйчи момоларим қилай деб таъриф.
Сайёҳ хаёлларим боғлару қанот
Кўз олдимдан кечар мунгли бир тарих!

I

Қизга дунё унут тарақчи!
Чалар экан ҳар хил нағмалар.
Бағри чок-чок тарақ гардсиз дил —
Оқ қоғозга сўйламас налар.

¹ Қадимда Хива кўчаларида қоғоз устига тарақ қўйиб ҳар хил куйлар чалиб юрадиган киши.

Шўх қий-чувлар кирмас қулоққа,
 Оҳанг сеҳри олган оғушга.
 Хаёл учган белгисиз ёққа,
 Бу дам қиёс ширин бир тушга.
 Ожиз кўзлар юмилар аста,
 Қиприкларда титрар хавотир.
 Шу куйга ҳеч чек қўйилмаса,
 Зулмат босиб тарқамаса нур.
 — Кўр девона, ҳув, кўр девона —
 Гўзал ўйлар тарқар паришон,
 Қизга қоронғулик ёр яна,
 Яна ёғду кўргизмас нишон,
 — Юр, кўрамиз кўр девона
 Тўрвасига нон солишин.
 Тўрва оғзин топа олмай
 Тимирскиланиб толишин.
 Чопишар шўх, шумтакалар,
 Эрмак топишганидан шод.
 Титроқ овоз хайр тилар,
 Мушкулинг бўлсин, деб, кушод.
 Фарёдларга тўлгандай дунё,
 Қулоқларин ёпар ожиз қиз.
 Кўр гадони кўришдан гўё
 Қўрққандайин яширинар тез.
 Шум болалар ташлаган тошга
 Қоқилару, йиқилар гадо.
 Қўлтиғидан тутар бир йигит:
 «Туринг, мана ҳассангиз, бобо.
 Ўзингизга ҳолингиз аён,
 Ўтиринг-да, тинчиб бир жойда,
 Раҳм қиларлар-ку, бари бир,
 Бундай юрмоқликдан не фойда?»
 —Шукур, кўзим сўқир бўлса-да,
 Қўл-оёғим соппа-соғ, бўтам,
 Санқимасанг кўчама-кўча
 Мушкулдир бир танга топмоқ ҳам,

..Серҳашам Тошҳовли теварагида
Макон топган майиб-мажруҳ ожизлар.
Улар бурда цонга етмоқ дардида
Тонгдан то шомгача бетиним бўзлар,
Мана «Полвонпир»нинг ўзи қўллаган,
Не-не рақибларга бермаган омон,
Кенг давра, майдонлар усиз тўлмаган,
Елкалари ерга тегмаган полвон,
«Чет» бир полвон билан курашидан сўнг
Ҳатто хоннинг ўзи офарин айтган,
Бундан сўнг ҳам мени шод қилиб юр, деб,
Зарбоф тўн кийгизиб, зар совға этган.
Энди йўл-йўлакай хон одамлари
Арзимас чақалар ирғитишар гоҳ,
Унинг қоқ суяк бўп қолган танидан
Жиркангандай ҳатто ташлашмас нигоҳ.
Энг зўр курашчилар билан «жанг»дан сўнг
Яна бир рақиб-ла нолож олишган —
Инжиқ хоннинг раъйин қайтара олмай
Бемаврид беллашиб, шу ҳолга тушган.
..Буниси чинордай бақувват эди,
Минорлар тиклашда тенгсиз бинокор.
Ўз қўллари билан қаддин кўтарган
Минорлар остида бугун ўзи хор.
Муддат оз қолди, деб ҳорғин, беуйқу
Ишларди... Кўз тиниб самодай юксак
Минордан қулади, ўлмади... Бироқ
Қўл-оёқсиз уста кимга ҳам керак?
Фоже қисматини ўйларкан меъмор
Зиндондай зулматли туюлар дунё.
Хаёлида кўркам қўл-оёқлари
Минор бўлиб ўсиб чиққандай гўё.
Охири йўқ нола-ю, «вовайло»нинг,
Гирён диллар ўз ҳасратларин айтар.
Ўтинчларга парвойи йўқ оллонинг,
Фақат оҳлар акс-садо бўп қайтар.

—Эй, болам, саноқсиз гадолар, айтсам
(Сўнги сўзлар ожиз қиз қалбини тилар.)
Ахир майиб-майриқ ҳам биздай кўрлар
Гадоликдан бўлак не иш ҳам қилар.
...Даҳшат босар ожиз қиз — Нуржаҳонни,
Наҳот у ҳам ўтар тилапчи бўлиб.
Бекинши, қулогин беркитиш билан
Йўқ, машъум тақдирдан бўлмас қутулиб.

II

Қўрқинчли ўйларни тарқатмоқ бўлиб
Қиз шошар, онаси, кулбаси томон.
Хўрлик, аламлардан юраги тўлиб
Бир юпанч, эркалаш истар мурғак жон.
Уйда эса кутар бўлак манзара,
Таниш шанғи овоз тилкалар қалбини —
Амаки хотини—шарттаки янга
Уртага солмоқда кўр қизни яна.
Ҳар гал жанжал чиқса овсинлар аро
Юрагин ҳовучлаб турарди шўрлик,
Ҳозир кўрлигимни юзга солар деб,
Дилни доғлар, дея, яна бир хўрлик.

—Топиб қўйибсан-ку, шу бадфеълингдан,
Худо пешонангга бир кўрни битган.
Ҳали тутиларсан яна тилингдан,
Энди бунёд бўлар сендан букри тан.
—Эй, қаердан туға қолдим шу бадбахт кўрни,
Кўп эди-ку чурвақалар унингсиз ҳам.
Душманлар ёнида узун тилим қисик,
Бундан кўра бўлмасмиди бола, деб ўтсам.
Беш жувонмаргимни не билан боқай,
Қайғусида юрсам, яна бир нонхўр
Бўй етди, бировга бериб юборай
Десам... Ахир кимга ҳам керак бу кўр!

Аччиқ алам ичра тутоқиб она
Эс-ҳушини йиғиб ололмай жоввар.
Оллосин ҳам қаргар... Бир муддатдан сўнг
Ўзинг кечиргин, деб йиғлаб, ёлворар.
...«Кимга ҳам керак кўр» сўздан кейин
Бир фикр ялт этар қизнинг ўйида.
Ҳа, ҳатто керакмас туққан онага,
Ортиқ қолмоқ мумкин эмас уйида!

Тун бўйи ўзига тилади ўлим,
Лекин қилгандайин ажал ҳам ҳазар
Осон қилмади кўр қизнинг мушкулин,
Ҳолин кўрмадими ё ташлаб назар.
Қелмадими... Уни изламоқ даркор,
Мангу фароғатга етмоқ ҳазилмас.
Ҳамма тинч уйқуда, сен ҳам тинчинг топ,
Урнидан турар қиз чиқармай нафас.
...Пайпасланиб яланг майдонга чиқар,
У ўлим тилайди, ажални қистар,
Қудуққа ютилмоқ, анҳорга чўкмоқ,
Ёнмоқми, бари бир у ўлим истар.
Қанча йўл юрди қиз, ўзи ҳам билмас,
Гоҳида қоқилар, гоҳи йиқилар,
Юлдузим учару, ҳаётим ўчар
Деб бир пайт тўхтару, кўкка «тикилар».
Бирдан нур сепгандай бўлди самовот,
Тўлини ой тушгандай бўлди ёнига.
Ажал ҳам қочгандай бўлди шу заҳот,
Бир куй сеҳри оро кирди жонига.
Ёдга тушди суюк тароқчи бобо
Чалиб берган мунгли, шўх куйлар бари,
Қўшни тўйда тинглагани соз, наво
Ва хотирда тутгани ҳали-ҳали
Ўзи зеҳн қўйиб чалган чанқовуз
Оҳанглари бир-бир келди ёдига.
Бундан сергакланди, ҳузурланди қиз,

Яратган етгандай бұлди додига,
Хорғип вужуд тетик куй етовида
Нажот деб ожиз қиз куйга ошиқар,
Гўёки йўлидан адашса тунда
Нурга интилгандай кўзи очиқлар,
Шу тахлит етару, куй масканига,
Алла айтилгандай кетади мудраб,
Ташқарига чиққан созанда уни.
Инс-жинсми деб сўзланар: — Ё раб!
...Бефарзанд, беаёл Хударган¹ чолнинг
Овунчи, юпанчи, қувончи шу соз,
Ҳали унинг дардин бўлишмаган тенг
Созининг сасидан бўлак бир овоз.
— Ким у?— йўталару, сўрар қария,
Қизга тикиб ҳайрат тўла кўзларин.
— Мен, ҳеч кимсасиз бир ожиз, бечора, —
Қиз дер секишгина, сўрагандай изн,
— Ожиз... Ҳа, ожиз ҳам худо бандаси,
Тортинма, мен отанг тенги, тур, қўзим.—
Қизга далда чолнинг меҳрибон саси,
Уйга интилар у қўлин чўзиб жим,
— Ожиз ҳам худонинг бандаси экан,
Менга ҳали буцай демаган ҳеч ким,
Гар худо аталса ҳаёт бахш этган,
Шу ўзи эмасми менинг худойим!

* * *

Ота-қиз бўлишди бу икки мунглуғ,
Устоз-шогирд бұлди ҳавасманд диллар.
Қариянинг ярим кўнгли ҳам тўлуғ,
Энди тақдирига минг шукур қилар.
Куй, қўшиқ асири бұлди қиз тамом,

¹ Қарияларнинг айтишича, Ожизани ўз тарбиясига олган киши.

Отам ҳам, онам ҳам шу созим, деди,
Зўр ҳавас, зеҳндан завқланган устоз
Санъатин эришмай ўргатар эди.
...Бир кун излаб келди шўрлик волида,
Соғ-омон экансан, деди, бахтимга.
Сўнг йиглаб зорланди ғариб ҳолидан
Ва қизни қайтармоқ бўлди бағрига.
Нуржаҳон фарзандлик меҳри жўш уриб
Интизор талпинди, қалби орзиқиб.
Ахир қадрдон уй, мунис онасин
Соғинган неча бор у ҳам зориқиб.
Бироқ гўзал санъат ва азиз устоз,
Булар ташлагудай эмас кўз қийиб.
Оғир тарадудда қолди қиз бир оз,
Устоз эса деди, томоғин қириб:
—Биламан, осонми ёлғиз қайтмоғинг,
Қизни обкетмоқдан лекин на наф бор?!
Нуржаҳон бахтини шу ердан топар,
Йўқса, ҳалок бўлар ғам ичра бекор.
Жон устига, доим келиб-кетиб тур,
Қизнинг йўлларига ғов бўлма аммо.
Сенинг ҳам, менинг ҳам чўриммас бу қиз,
Ажойиб созанда бўлур, иншоолло!
Минатдорлик порлар қиз чеҳрасида,
Қамайгандай бўлар она ташвиши.
Яхши ният—ярим мол, балки чиндан
Қўнар қиз бошига саодат қуши?!

* * *

Қўнгли тинч, хотиржам уйи, элидан,
Назм, наво ичра қиз яшар мамнун.
Қўлдан соз, шеър, ғазал тушмас тилидан,
Етишиб боради машқи кун сайин.
Лекин ҳеч тарк этмас уни бир тилак—
Қўрсайди самони юлдузга тўла,

Қўшни қизи—Холжон сўзлаган боғлар
Ва соз пардаларин кўзлари ила!
Серҳавас, сертуйғу, ёниқ қалб бу қиз
Ҳар баҳор дунёни англамоқ бўлар.
Боғларга навбаҳор пойи етган кез
Юраги ажиб бир ҳисларга тўлар.
Шов-шув-ла уйғонар экан табиат,
Қулоққа айланар бутун вужуди.
Солда чехрасида акс этиб ҳайрат,
Ўзича танишар кўклам билан у.
Япроқларни силаб-сийпалаб кўрар,
Гулгун юзларини босар гулларга.
Баҳор димоғига хуш ис бўлиб кирар,
Майсаларни суртар ожиз кўзларга,
Эҳ, мўъжиза бўлиб кўзи ялт этса,
У баҳор ҳуснидан нигоҳ юлмасди.
Дийдорларни кўрмоқ армони битса,
Ҳатто оқшомлари кўзин юммасди.
...Қаршилар экан қиз ўн беш баҳорин
Ўксик умрин ўйлаб хаёлга толар,
Баҳор чертар экан дардли дил торин
Қадрдон боғ сари яна йўл олар.
Сарбаст наволарга ғарқ бўлибди боғ,
Басма-басга хониш қилар қушчалар,
Майсалар шивири эшитилган чоғ
Ариқлар ўзича сирли куй чалар.
Чор атрофдан оқар куй-қўшиқ шитоб,
Чор атроф оҳанглар бағрида яйрар.
Қутлагандай кўклам тўйини шу тоб
Юракни сел қилиб бир қўшиқ янграр:
«Эл билди мани сизга гирифтор эканимни,
Сиз билмадингиз ошиқи бедор эканимни.
Ё кўзингизга илмадингиз ёр эканимни,
Ё ёдингизга солмадингиз бор эканимни».
Қўшиқ борлиқ кўксин чақмоқдай тилди.

Кўк, замин кетгандай бўлди қалтираб,
Сернавозиш қушлар чуғури тинди,
Қўйишди оғриқли ҳузурдан инграб.
Қиз кўзлари порлаб кетгандай бўлди,
Дунёни кўргандай бўлди рўйрост.
Гўё киприклардан шуъла қуйилди,
Ва оғир қисматдан бўлди у халос.
Қани у энди, қай дилни алқасин,
Қай бир азиз бошга ёғдирсин олқиш.
Интизор пойласин қай мунглуғ сасин,
Ким учун тарк этсин уни ақлу ҳуш.
Қай қутлуғ қадамга бахш этсин ўзин,
Карамин қайтарсин унинг қай зайл.
Қимга нисор этсин гуҳари сўзин,
Кўнглига лутф ила кўрсатсин майл.
Қимнинг дил ноласи эди у қўшиқ,
Қай бир бепарвога таъна эди у.
Қай бир гўч йигитни қийнамоқда ишқ,
Нописанд эрмаклар ишқни қай сулув.
Қай дилни забт этмас бу сеҳрли сас,
Уни тинглай олур ким фарёд этмай.
Бу сас соҳибига кимлар бош эгмас,
Ким бепарқ кетолур додига етмай,
Қай бир саодатли қизга бу ўтинч,
Қай чақноқ юлдузли кўзга илтижо.
Еш боши ким учун дардга бўлди дуч,
Кимни деб типирлар ўтюрак бежо.
Наҳот ожиз қизнинг зебо қомати
Ва ҳуш сурати шул йигитга мақбул.
Наҳот... Йўқ, бу бахтни кўтаролмас ул,
Йўқ! Бундай иқболга нолайиқдир у.
Балки... Ахир ишқнинг, ишқнинг ҳам ахир
Кўзи кўр бўлади дейишади-ку.
Туюлмасин қанча ғалати, оғир,
Кўрлар ҳам севимли бўлишади-ку.
Шу пайт ғулу тушар қиз вужудига,

Нурлантирар хаста дилин бир илтиж.
 Шодлик уммонида намланар дийда,
 Ғамгин хаёлларин тўзғитар севинч.
 Йўқ, энди бермас у тақдирига тап,
 Қудратли ишқ энди суюйди уни.
 Ёлғиз қолмоқ истар ўйлари билан,
 Бармоқлари излар соз садафини.
 Куй оқиб келади, сермавж, беқиргоқ,
 Қалб қўшиқ қўйнида бежо типирлар.
 Танин беҳол этар тотли бир қийноқ,
 Лаблар кўнгил зорин шошқин пичирлар:
 «Васлингнинг завқи-шавқидин оташнинг хавфи йўқ,
 Қилсанг табассум ман сари кўнглим қувонади.
 Ширин забонинг лабзидин жисмимнинг қуввати,
 Ҳар дона сўзинг гавҳари дурри ягонадир».
 Булбул дил розига кўмди чаманни,
 Ғунча кўнгил ёриб, гулга айланди.
 Кўк бағрин чок этди оҳанг камони,
 Баргчаларда биллур томчи товланди.
 Титроқ бармоқлар соз пардасин чертди,
 Ҳузурланиб ҳар ён чопди оҳанглар.
 Куйлар титраб чиқди ва титраб кетди
 Уни тинглаётган устоз қалби ҳам.
 Тилга кўчди кекса устоз ҳайрати:
 —Ё-пирай, бу қандоқ сеҳр—мўъжиза,
 Бу қодир оллонинг қудрат—ҳиммати
 Ва ё илтифоти ночор ожизга,
 Шу чоққача машҳур созчи Хударган
 Соз бобида очган кўпларнинг тилии,
 Берган кўп шогирдлар ижросига тап,
 Эшитмаган ҳали бундайин лекин.
 Машқ чоғи ёдланиб оҳанглар сирин,
 Қизни кўп куйларга қилганди ошно.
 Ургатмаган эди бундайин, лекин
 Қандай пайдо бўлди бу куй, ажабо!
 Қўшиқ сўзлари-чи, қай кўнгил мулки,

Менинг бисотимда йўқ бундай ғазал.
Унда сеҳр—афсун шунчалар мўлки,
Ихтиёрнинг кетур қулоқ берсанг сал.
Бирдан ёрқинланар устоз чеҳраси,
Қўзларида гурур кўрсатур жило:
Ҳа, бу ожиз қизнинг ўз дил ҳадяси
Ва ёрқин санъати сари ибтидо!
Оқ йўл тилар экан шогирдга бесўз,
Устоз бир хўрсиниб, шивирлар аста:
Шу ёниқ юракка лойиқ ўтлуғ кўз —
Шуъладор қорачиқ бермадинг нега?!

III

«Ожиз айтар ҳижрон билан тўлғандим,
Сўлғин бўлиб турт ёнима қарадим».
Қиз қалби яна боғ сайрини тусар,
Хуш овоз куйида талпинур муштоқ.
Бир тўйиб тингламоқ бўлса муяссар,
Армон губоридан қолмасди увоқ.
Холжон — сезгир, доно, сирдош чиқони!¹
Нуржаҳонни секин етаклар боққа.
Тун сукутин бузар булбул афғони,
Урилар қизил гул бўйи димоққа.
Оҳ... Турар ожиз қиз ҳаяжон ичра,
Сўрар: борми булбул рангин мисоли.
Холжон дер: маъшуқ деб кўйиб кул бўлган
Шўрлик ошиқ қалбин жонли тимсоли.
Шод чапак чалиб ел эркалашидан
Гоҳ ўйга ботгандай жим қотган барглар
Ёр лутфидан тотган гоҳ шўх нашида
Гоҳ хафақон ошиқ ҳолати қадар.
—Шунча нолаларга сабабкор бўлган
Қизил гул ҳуснидан бергин бир дарак.

¹ Чиқони — дугонаси.

—Қизил гул ёр учун пинҳон дард чеккан
 Висолсиз фироқдан қон бўлган юрак.
 Гоҳ яримга, гоҳи тўлиги ой сариқ,
 Гоҳ сўник... Гоҳ шуъла таратгуси тус.
 Бевафо ёр учун зардоблар ютган
 Ошиқ чехрасидай саргим тир, маъюс.
 —Юлдузлар ҳам сарғиш рангдами шундоқ?
 —Ўўқ, юлдузлар сочиб турар оқиш нур,
 У шунчалар тиниқ, шаффоф ва порлоқ,
 Ҳатто таърифига ожиздир шуур.
 Қўқ, зангор бепоён денгизга қиёс,
 Дилларга ором бахш этгувчи бўёқ.
 Қуёши—ошиқлар умрин безаги,
 Висол умидидай пурзиё, порлоқ.
 Висол умидидай... Ҳа, ҳа, англадим, —
 Жилмайиб қўяди қиз маъюсгина.
 Хаёлида эса жонланиб ҳув сас,
 Қўшиқ таралгандай бўлади яна.
 Сўнг сўрайди:—Овоз ранги қанақа,
 Қани бир таъриф эт, қилайин ҳузур? —
 Холжон ҳайрон. — Овоз... овоз ранги йўқ.
 Уни англамоққа ожизман, узр.—
 Нуржаҳон кулимсир: — Янглишдинг, чиқон,
 Билсанг, овозларнинг ҳам ўз ранги бор.
 Боя ўзинг бир-бир таъриф айлаган
 Жами ранглар унда қоришиқ, бисёр.
 Овозларнинг ҳатто қадди-қомати,
 Хушук ва ё хушрўй чехраси бордир.
 Боқишлар гоҳ майини, газабнок гоҳи,
 Уни биз ожизлар кўрмоққа қодир.
 Жон роҳати шундай овозлар борки,
 Таърифига топа олмассан ташбеҳ.
 Тингласанг уларни ўлгунча токи,
 Ҳуснидан эса ҳеч кўз узмасанг, эҳ... —
 Ҳаяжондан, титраб чиқар товуши,

Жўшиб сўзлар экан кўр қиз бу нафас.
Қалби кимнидир деб бетоқат урар,
Қулоғида эса жаранглар ҳув... сас!

* * *

Хушовоз, қўлларда дилкаш саз билан
Машҳур бўлиб кетди Нуржаҳон элга.
Оғизлардан тушмай фазилатлари
Кўчиб юрар эди хўп тилдан-тилга.
«Фалон тўйга келар эмиш у киши
Ёнида суюмли шогирди билан».
«Бугун ўқир эмиш бошқача ғазал».
Шов-шув бўлиб тарқаб кетарди дарқол.
Тўй уйига келишар кун бурундан
Узоғу яқиндан қари, ёш-яланг.
Ҳаттоки қаттиққўл қайин оналар
Келинларга дерлар: «Боринг, бир яйранг».
Ой-куни яқинлаб қолган ҳар жувон
Кўрпача қавиркан хаёлга толар:
«Тўрт кўз тугалликда у кунга етсам,
Бешик тўйини шу киши совсалар!».
Ота тилаб олган ёлғиз ўғлининг
Тўйини ўтказиш ташвишин этса,
Орзуси бир оғиз сўзда жамланар:
«Шу, Нуржаҳон халфа билан тўй ўтсал!»
Совчилар эшигин турумдин бузган,
Қизлар тўй ҳақида ўйлар эканлар,
Вужудларин ширин истак эркалар:
«Оҳ, Нуржаҳон халфа келса эканлар!»

* * *

Изалаб изалаб¹ келибди атай
Ўғлин уйлаётган Матёқуб уста:

¹ Совсалар—иштирок этса, хизмат қилса.

² Изалаб—ахтариб.

— Халфа қизим, бир соз қилиб берсангиз,
Беш-олти кишининг олдидан ўтсам!
Баҳодир тўранинг хотинлари ҳам
Айтиб юборишган ўтиришмага!¹
Дарровгина етиб келсин дейишган,
Қайси биттасига боришса экан?!

— Гулхон, шундамисан?

— Лаббай!

— Мени тез

Бетоб де тўранинг одамларига,
Бир тўй қияпти умри ичида,
Бормасак бўлмайди устаникига.

— Бекалар эшитса?!

— Эшитсаям-да,

Бойнинг уйида тўй ҳар кун топилар,
Созчи чорлар улар вақти хуш бўлса
Ва ё кайфлари хиёл бузилса.
Қамбағал уйдан эса умрда
Бир ё икки бора соз саси чиқар,
Ўзим бўлай деган бойлар шунда ҳам
Навбат бермай курк товукдай чуқулар.

* * *

Кириб келар Нуржаҳон халфа,
Ҳамма турар ўрнидан гувва.
Қўрпачалар ташлаб қатма-қат,
Жой беришар уйнинг тўридан,
Наинки уй, дилнинг тўридан.
Тўрт деворда синиққан чеҳра,
Дудоқларга табассум қўнар.
Булбулига интизор давра
Зумда яшноқ гулзорга дўнар.
Сеҳр тўла овоз, бармоқлар

¹ Утиришма — аёллар зиёфати.

Улар қалбин айлашар баён,
Нигоҳлардан пинҳон сирларин
Ожиз кўзлар кўрурлар аён.
Куйга ошиқ, ғазалга шайдо юраклар,
Чиққисиз дардларга мубтало юраклар
Оҳангларга қўшилиб, сел бўлиб оқиб,
Бош тебратиб «оҳ»лардан, дилга ўт ёқиб,
Тинглашар таҳсин айтиб саз нолишига,
«Жон садқа»лаб халфанинг саз чалишига:
«Жоним! Жоним!
Айланайин овозингдан,
Айтиб-айтиб куйлагувчи
Хуш созингдан,
Хафаланиб келганларни
Шод этганингдан,
Ҳаволаниб кетганларни
Мот этганингдан.
Судур жоним сув бўлди-ей,
Ғазалларингдан,
Бир коса чой ичмоқ насибми
Алларингдан!¹
Гурлаб юрган ўн беш яшар
Боламан шугун,
Қор этиб² юрагим ёна
Бораман шугун,
Юрагингда қолмасин-ей,
Умрлик тугун,
Бир бало қилиб кўнглини
Оламан шугун.
Аввал яраш-яраш этиб,
Бармоқ тутамиз,
Кейин қараш-қараш этиб,

¹ Алларингдан—қўлларингдан.

² Қор этиб—ачиққланиб.

Боққа кетамиз...»

Соз тингларкан, шундай байтлар тузар эди кўнгиллар,
Шундай тотли ўйлар ичра сузар эди кўнгиллар,
Оловми, ишқ жоним симиб, сувсар эди кўнгиллар,
Кўнгиллардан тарқаб-тарқаб кетар эди чигаллар.
Шу дам... Юрак қафасин тарк этиб учмоқ тилар,
Фироқ, дўзахда куйган дил висол—учмоқ! тилар,
Йўлларида янглишган йўлчи ёруғ моқ тилар,
Ичхисири² қиз сирдош топиб оқ урмоқ тилар.
Хўстор³ топгандай тўлиб-тўлиб кетар юраклар,
Армонлар саҳросида дудсиз тутар юраклар,
Ёшликдан кўз тагига олиб қўйганим билан
Насиб бўлмади-ёв деб, солланишиб юрмаклар.
...Баландларди ҳаваслар ғов тоғларин йиго-йиқ,
Шундай.. Кўнгил қанотланса унга йўқ тўсиқ.

* * *

Тўй тарқар... Тарқалар аёллар,
Вужудлар ёқимли туйғуларга ғарқ.
Куй кайфидан сархуш бошлар айланар,
Кўнгил бирам ширин ғулувларга ғарқ,
Ҳаяжондан олов юзлар ўзгача,
Бу кеч кўкдан ёғду тушар ўзгача,
Бу кеч кўрилажак тушлар ўзгача.
Эсланмай бир четда қолар бу кеч ғам,
Ўз ўйлари билан толар бу кеч ғам,
Ярим кўнгли ойнанг... Шу оқшом тўлар,
Тонг тез отар... Бу кеч бир тутам бўлар.

1 Учмоқ — жаннат.

2 Ичхисири — ғамхўр, сирдош.

3 Хўстор — ичида дарди тошган.

IV

Сөз тусабди бекалар кўнгли,
Жошга тегиб гийбат, мишмишлар.
Тозабоққа кетган хон энди
Келгунича улар дил хушлар.
Базм қизир, гоҳ сөз, гоҳ суҳбат,
Навбат билан чалар халфалар.
Гап уланиб гапга кечаги
Бир мудҳиш воқеа тингланар:
...Қадам қўйса бозорга аёл
Бузилади бозор нарх ошиб.
(Шундай ирим бор эди аввал
Кўп бошларга солган мунг, ошуб).
Кимсасиз тул, ғариб бир ночор
Нолож ўзи бозорга келган.
Ииртиқ-ямоқ паранжи ичра
Эмизикли боласи билан.
Энди бозор бузилди, ҳов деб,
Бозорчилар шов-шув қилишган.
Шўрликларни.. Хон одамлари
Тириклайин ерга кўмишган!
Тириклайин... Она. бегуноҳ гўдак
Нуржаҳон даҳшатдан сесканиб тушар.
Унсиз фарёд чекиб маъсума юрак,
Қаёллари олис-олисга учар:
Қиш оқшоми, муздай кулба —
Совуқ ўчоқ олдида
Она совуқ бешик қучиб
Алла айтар ғамдийда:
«Ўтлаб қайтди она қўзи,
Ирғишлар қўзичоқлар,
Хабари йўқ шўрликларнинг —
Қайралмоқда пичоқлар.
Қўзичоқлар қувноқлиги

Ҳаволарга соврилди.
Тошиб келган оппоқ сутлар
Қора қонга қорилди.
Совуқ ел пуфлаб ўтди-ей,
Шамчироқларни.
Қўзи қўролмайд кетди-ей,
Қўзичоқларни.
Қўзичоғим... Очқингми? Найлай, менда илож йўқ,
Қўксимни тутайин десам, қоқ қуришиқ, илож йўқ.
Сени алдаб овутмоққа кўкда оймома шайдир,
Боқ, юлдузлар учар бир-бир, тонг яқинга ўхшайдир,
Сабр қилгин, ақлигим, онанг чопар бозорга,
Тўйғизгуси сени сутга ё киргуси мазорга».
...Норастасин қучиб она тонгдан бозорга йўртар,
Юҳо ажал уларни ямламай тирик ютар.
Очликдан силласи қуруқ —
Толган она.
Қўллари нонга чўзиқ
Қолган она:
«Бағрим тилиб алвон рангга
Бўйайин тирноқ,
Энди қандоқ оёқ босай,
Инграйди тупроқ.
Она кўксин бир сўришга
Зор, гўдаккинам,
Жасадингни сутга ювай,
Ийисин сийнам.
Қаро ерга уволсан-ей,
Дафн этай кўкка.
Фариштадай учиб юргунг
Бош узра тикка.
Сени ерга кўмганларни
Ерлар ютмасми,
Мусичам-ей, жаллодларни
Қонинг тутмасми?»
— Эй, қуриб кетсин-ей, қўйинг шу гапни,—

Ожиза ўйларин бўлар бир овоз,—
Улган ўлибди-да, бизларга нима,
Қани ҳей, Нуржаҳон, чалгин қувноқ саз!
Улган ўлибди-да... Чалгин қувноқ саз!

Дилин ўкинч-афсус, газаб тирпоқлар,
Иўқ, бундай қилолмас тирик қалб,
Буйруққа бўйсунмас бармоқлар,
Агар шу бемозор ўлик... Уликлар узра
Шўх саз чалсалар синиб кетсин бармоқларим,
Марсиясин айтмай, қувноқ куйламоқ бўлса,
Овозим гип бўғилсину қаро бўлсин рангим.
Тил учида куйлаб этсам дилга хиёнат,
Ҳаёт ҳаром бўлиб менга қўпсин қиёмат!
Пардаларга тегмасданоқ
Нола қилаверар саз.
Ҳаяжондан томоқ қақроқ,
Фарёдли чиқар овоз.
Озорланган пок юракни
Бир хўрсиниқ босиб келар,
Ноиложлик эзар танни,
Ожиз кўзларга ёш тўлар:
— Бўлмапти, узр, бекам, мазам йўқроқ,
Изп сўраб аста қўзғалади у.
Эшикдан саз нари кетмай турибоқ
Ичкаридан чиқар мазахли кулгу
Қулоғига кирмас пичингу таъна,
Борлигин қуршаган ўша мудҳиш гап.
Лаънатлаб ситамлар сабабкорини
Ҳазабнок мисралар келур тортиб саф:
«Ҳозир ёқанг баланд, аллар етмайди,
Зулмни кўп қилган сендан ўтмайди.
Арзини айтганинг кўнгли битмайди,
Улим бергай, олло бергай жазонгни».
Ҳисларин аллалаб юпатгувчи куй,
Кўнгил гашлигин йўқотгувчи куй,

Муҳаббат лираси бир зумга чекин —
 Қаҳрланган муза навбати бугун!
 Қўшиқ билан дард доғини олаёт деган элин
 Оҳ-воҳшини ахир нечук лоқайд тингласин?
 Аввал ўзин гуноҳлардан покламай туриб,
 Қай елкага ортин гуноҳлар силсиласин?
 Қўлларидан нима келар.. Илож йўқ зарра
 Сўз милтиғини ўқлаб-ўқлаб отишдан ўзга.
 Бор нафратини аччиқ-аччиқ байтларга жамлаб,
 Кўнглини бўшатар золимни ер муштлаб, қаргаб,
 «Тортганинг ранж бўлгай, чекканинг хўрлик,
 Паст кўрганларнингдан топгайсан зўрлик.
 Биз учун ҳам келиб қолади ҳурлик,
 Умринг йиғлаб ўтгай, бераҳм золим!»
 Гамнок юртин инграшлари бағрини куйдирган
 Тийрак, ожиз қизнинг азиз боши азада.
 Яхши кушларида хизмат қилай деб юрган
 Эл қизининг ҳақсизликдан юраги зада.
 Оқарди армонли қўшиқ бўлиб ҳислари,
 Бу эди ситамдийда халқнинг нақ дил сўзи.
 Сабр косаси тошқиниб, тўлиб борарди,
 Келиб қолган эди ғалаёнга юрт ўзи!

V

— Ҳа, биламан асли—ҳушёр, оқида қизсан,
 Менга аёқ бари чеккан азиятларинг.
 Беоқибат ғайирликни, тарк айла энди,
 Ўрнин топсин десанг холис хизматларим.
 Озод саҳро қушларидай яшарсан эркин,
 Қўрқувлардан, қутқулардан холи, бедахл.
 Гинг демоққа ҳадди бўлмас сенга ҳеч кимнинг
 Кўнглини очиб юрсанг бас гўч йиғитларимнинг.
 Фаҳминг етар, айласак хоҳиш,
 Асирамиз бўлурсан шу зум.
 Наф бермас на ўтинч, на нолиш,

Фигонларнинг ютар юхо қум,
Саҳроларнинг бўм-бўш кўксини
Хонши қилиб булбулдай тўлдир.
Чамазорлар қолсин ўксиниб,
Сен қоқ чўлда чамашлар бўлди.
Кенгликлар бахш этур куч, мадад,
Гироқлашар сендан алам, мунг.
Саҳроларга бўлурсан малак,
Ўз кўлигнда бўлур ўз эркинг!
«Эрк... оҳ, қани ўшал эрк, ҳурлик
Шаробидан қониб симирсам.
Маъли эди сўнг тирликнинг
Олтин жоми чил-чил синса ҳам!»
Гулхонимнинг аламзада юрагида
Эрк нестаги кўтарар неси.
Шиддатли ўй аксланар кўзларида
Қалби жанггоҳ—курашади ҳислар беомон.
—Англадингми,—Бекжон босма¹ сайрай бошлар бот,
Сени бари азоблардан айлармиз халос.
Большавойлар айтганчалик зolim эмасмиз,
Биз кофирларнинг адноси², халос.
Қиз қалбида умид, таҳлика
Оғир ўйлар бағрини ўртар.
Эрка ташна кечган ҳаёти
Кўз олдида бирма-бир ўтар.

VI

Сўлгин кўнгилларга чўг, тугён сололган қўшиқ,
Бефарқ, муз юракларга солди қўрқув титроғин.
Унинг гуноҳин тугал санаб чиқолмас тасбеҳ,
Беғараз қўшиқларга чарҳланар бир қасос, кин.
Адоват қувгини гир айланар «Олло уйин»,
Хутбамас, лаънат ўқир халфаларга муаззин.

¹ Босма — босмачини Хоразмда шундай аташган.

² Адно — душман.

Ёрқип ҳислар осмонин кўзлар жаҳолат туни,
Тин олар шўх чолгулар, сиқилар юрак хази.
—Авлё боболаринг азиз руҳи безовта,
Фоний дунё лаззати кўришмоқда кўп баҳам.
Қиёмат қойим яқин, ҳаё-ҳажаб гафлатда
Ишратга майл этмоқда покдомон аёллар ҳам!
—Дин, диёнат таказулда, асраб қолмоқ гумон—
Оёққа турар қути ўчган мулла-ю, аён.
Ниш урмоққа чоғланар гўё алам ичида
Шуълалардан безовта бўлган карахт чаён.
...Қовоқ уяр фармонбардор хон,
Хунук чақпар газабнок кўзлар.
Бу дунёдан умидвор қай жон
Унинг ҳукмин журъат-ла бузар?!
Журъатдаини юракда басққан
Исёндаини бўлиб руҳ аро.
Қўшиқлари кўксида қалқон
Мағрур турар халфалар, зебо
Хон ишора айлар: ҳушлари
Қестирилсин жойнга бошлаб,
Едларидан кетмасин нари.
Эллик таёқ... Қоп оғзин боғлаб.
Каттасидан боғлансин таввал,
Ибрат бўлсин бул гўдакка ҳам,
(Гулхонимга кўз ташлар хиё).
Қиз чехраси ўчиқ, кўзи нам.

Суюк устоз қийноқланса,
Иўқ! Иўқ! У кўз очиб турмас.
Азиз вужуд таёқланса,
Юрак нечун фарёд урмас.
Эҳ, сеҳрали, мўъжизакор қўшиқлар,
Нечун қудратингиз кўрсатмайсиз сиз?
Хаёлдаини чексиз қанотингизда
Сайроқ соҳибангиз ола кетмайсиз.
Сиз-чи, бийрон-бийрон саз пардалари

Нечун бут бағрингиз чок-чок этмайсиз?
Оқибат меҳрингиз шумиди ҳали,
Сизни шунча сллаб-спйлашлар эсиз.
«Чақ-чақ» қайроқ тошлар, эй бағри тошлар,
Ўзни чоғламайсиз кўмакка нечун?
Нечун босиб келмас ҳайбатли тоғлар?
Ер билан тенг этмас золимлар типчин!
Мен-чи, нечун қотиб... қотиб қолдим жим?
Таёқларга тутиб бермайин ўзим.
Балогардонликка етмасми кучим,
Наҳот, фақат тилаб тураман тўзим!
Таёқларнинг қарс-қурси тинар,
Устоз беҳол инграр қоп ичра—
Қалхат чангалида типирлар
Қанотлари юлиқ мусича.
Жараиғлар бир сердагдаға сас,
Пора дилни айлаб минг тилка.
—Қани, кофир, созингни ўзинг
Синдиргин ўз қўлларинг ила!
Нуржаҳон-чи алаҳлар беҳуш,
Қон лабларда шу бир оғиз сўз:
—Гулхонимга, қўшиқларимга
Тегманг, улар зарра гуноҳсиз!
Гулхоним ҳам таёқлангандай
Беҳуш, беун, бемажол турар,
Навниҳолга болта теккандай—
Қўнгли озиб гурса йиқилар...

VII

...Оқиб ётар бир тенгсиз дарё,
Кўз илғамас қиргоқ поёни.
Тўлқинлари сершиддат дунё,
Тўсиқларга йўқдир парвойи.
Ўзин осмон билган жонларнинг

Маҳв этар ҳаво-ю, кибрин.
Дунё тизгинлаган шоҳларнинг
Унгагина етмайди қурби.
Чопагон нур, шамоллардан ҳам,
Югуртилар тутқизмасдан бар.
Бир угина одил, серкарам,
Шоҳ, гадога ҳукми баробар.
Замон фақат олдинга шошар,
Давру даврон айланиб келар,
Тож-тахт соҳиблари алмашар,
Кимнинг гали ўтар, ким кулар.
Қирқ йил ўтди қирқ кунча бўлмай,
Тахтга чиқди Асфандиёрхон,
Тар¹ ғунчалар сўлди очилмай,
Бўғизлардан оқди лахта қон.
Золимлар ўз ҳузурин кўзлар.
Эл бошида зулм калтаги.
Хон сизига келганин сўзлар,
Бажо бўлар бари истаги.
Хоҳишларин олмас жиловлаб,
(Нелар қилмас кўнгилга қуллик)
Хон арзанда ўғилга атаб
Тўй қилмоқчи роса қирқ кунлик.
Қирқ жойда қирқ қозон осиглик,
Қалаб турсин қирқ киши олов.
Қурбон бўлсин кунда қирқ жонлик,
(Ғинг деганлар кутмасин сийлов).
Қирқ хил таом ўртада турсин,
Тотсин кимнинг не тортса таъби.
Сув ўрнига шароблар оқсин
Эртақларда битилган каби.
Қирқ жуфт полвон тушсин ўртага
Енгиб чиққанига қирқ тилло.
Йиғилсин қирқ ҳофиз эртага,

¹ Тар — ёш.

Эшитмадим демаиғизлар, хо-о!
—Кўнглини очсин меҳмонларимнинг
Устозинла келсин Гулхоним, —
Хон имлайди исковичларини.
Амр вожиб! Жўнашар шу зум
Учинб қўнар қиз шўрликкина,
Хуфтон дилини ёритар умид.
Покиза қалб сақлолмас кина,
Хўрликларини айлайди унут.
Баяки... бу хон одим, созларвар,
Йўқлармиди бўлмаса атай.
Изи берар эркин куйлашга
Хизмат этсам кўнгилдагидай.
Озод-озод сайрамоқ илинжида
Чидаш берди қирқ кун тилло қафасга.
Қўшиқлари мавж уриб ёш кўксига
Юракларни кўмди сеҳрли сасга.
Чорладилар хон қошига сўнги кун.
Сўрагини деб хизматларини қабулсин.
Мийингида кулиб ҳукмдор беун
Чизиб берар қизнинг энди юрар йўлини:
—Ўйнаб-кулиб кўнглиниг тўлгандир,
Чиққандирсан роса хумордан.
Шўрликларга жабр бўлгандир,
Чўлоқ оёқларини олсин дам.
Бундан буён тин олар улар,
Толиқмоққа йўқ ортиқ ҳожат.
Бебошликка қадам қўйсалар,
Қутмаснилар тақаллуф, пажот,
Эслатурмиз ҳув томошани,
Томошани бўлмассан бу гал.
Гар адашсанг, йўлга солгани
Қалтақлар ҳам кўрдингми, махтал!

Эй, чулдироқ қалдирғоч, ортга қайт,
Навбахор юз тутсин кузга, дедилар,

Олов қизча, қайшоқ қалбинг юлқиб от,
Алишмагил парча музга, дедилар.
Жонинг чиқар танагдан аста-аста,
Осон жон бермоқни кутма, дедилар.
Бўгилиб қолгину диққинафасда
Бедахл ҳаводан ютма, дедилар.
Орзулари чилларчин, яксон,
У ер билан тенг бўлиб қайтар.
Золимларга ўйинчоқ қилган
Тақдирига лаънатлар айтар!

VIII

Қабутарлар парвози тинди,
Қанотларин кенг ёйди қузғун.
Ой, юлдузлар жилваси сўнди,
Уввос солди мотамсаро тун.
Қумнинг юмшоқ багрини эзди
Туёқларнинг темир панжаси.
Сахро хаёллари тўзғиди
Тинчин бузди ўқларнинг саси.
Сесканди мудроқ босган кўҳна Хива,
Гўзал ўйларга толган минорлар чўчур.
Босинқирашди гўё даҳшатли тушлар ичра
Тўплар дагдагасидан қалъалар қути ўчур.
Нописанд қўл кўтарди Жунаид нур элига,
Қўш ўлкасини қўймоқ бўлди тизза букдириб,
«Итдан ўтказди» зумда гов бўлса ким йўлига,
Кўкка тенглашмоқ бўлди бошлардан минор қуриб.
Бу жаллоднинг ҳам шум назари
Тик қадалди қўшиқ кўксига.
Қолмасин бахт, умид асарин,
Шўх чолгулар ётсин безга.
Оч бўридай кўзи тўла қон,
Ёт қадамлар ҳар ён изгишар,
Халфаларга тор келди жаҳон,

Ўз элида паноҳ излашар.
Нуржаҳон ҳам қўлга олинар,
Кексайганда азиз бошқ хор.
Ҳорғинликдан кўзлари тинар,
Азоблардан кетади мадор.

— Сенми, бузуқилар каттаси,
Қарибсан-у, қуйилмабсан-да?
Хушрўйгина шогирдинг қани, —
Дер келгинди хон, заҳарханда.
Қочиргансан-а, шум алвасти,
Қутулади, деб ўйлагансан.
Айт, жонингда борми ё қасдинг,
Уни қайга гумдон этгансан!
Булбул бўлиб ул чаҳ-чаҳ урса
Калласи шарт кесилар тайин.
Ё гул бўлиб боғларда кулса
Томири-ла шартта қирқайин.
— Йўқ, булбулмас, гулмас, қуш эмас,
У юлдуздир кўк бағрин ёққан.
У шуъладир—хаёлдай учқур,
Нигоҳларга тутқич бермовчи..
— Гапириб қол, олло қувват берди тилингда,
Бу—ажалинг яқинлигидан нишона.
Жўнатайин деяману жаннат тўрига,
Кўзим қиймаяпти юбормоққа яғона.
Ахир базм шавқларига ўрганган шўх дил
Зерикиб қолмасин дейман-да у дунёда.
Қўшмозор бўлсанг жойинга тушарди кўнгил,
Шошма! У ҳам жўнар изингдан тез орада,
Озодликни куйлағувчи тилларин кесинг олдин,
Ожиз кўзларини ўйиб, шарт узингиз калласин!
Бир юпанч билан устоз жон берар осонгина:
— Тута олмас... Ишончли кўзлардадир Гулхоним,
Хон кафтларин ишқаб урар қаҳқаҳа:

— Ҳали гўрингда ҳам тикка турасан.
Ер юзини солгандинг хўл ларзага,
Энди ер остида базм қурасан!

IX

Гулхонимнинг ноҳақликдан зада юраги
Ҳақ қуёши—шиқилобни ёниб қаршилар.
Дўқ-пўнса, зугумлардан сўнган тилаги
Эрк хабари қувончидан қайта тирилар.
Кўрайин, деб, қуёшни ўз кўзларим билан,
У рўдапо паранжини ўтга иргитди.
Чилдирмани қиздир, дея, унинг тафтига,
Шодликларим парвозлан, деб қўлга соз тутди.
«Сочинг узун сочвоғингдан тортаман,
Рус оғам созини талқин айтаман,
Куйиб ўлсин, баттар бўлсин жоҳиллар,
Бугун энди эскиликдан қайтаман».

Қай қалбга завқ, қудрат бўлиб сингди бу журват,
Кек, қаҳрга тўлдирди қай қаро кўнгилини.
Уйлаиб борарди ўтга отилган чиммат.
Ваҳмага соларди унинг авжи қай дилини.
Бу гулхан кимгадир ерда қуёш кўринди,
Кимларгадир бу дунёнинг тирик дўзахи.
Нурдан ҳайиқувчи жонлар нари сурилди,
Гурлаб ёнарди дилларининг армони, оҳи.
Қўшиқлардан садоанар гулхан шиддати,
Аксанар яллуғи нақ қорачиқларда.
Жипсешар нурга ташна юраклар аҳди,
Кўтарилар эрк юзига тўснлган парда.
Соф, сара умидлар қила бошлар таптана,
Гулхоним ҳам жўш уради шу жўшқини кезде.
Аёлларни йиғиб очар у бўз корхона:
«Бахтимизни тўқирмиз ўз қўлларимизда!».
Ўргатармини ўйинчилик, қўшиқчиликка

Юзи очик аёлларни йигиб Гулхоним.
Шундайларнинг замонаси келган экан-да,
Наҳот унинг танобини торимаса ҳеч ким?

— Янги ҳукуматдан безяпти одамлар,
Сенинг каби ҳаёсизлар боисидан.
Озодликни бевошлик деб тушунган бўлсанг,
Чин маънисин англамоққа қурбимиз етар.
Бўзхонаси ёпилсин дарров,
Аёллар даф бўлсин ҳар ёққа,
Бузуқларга йўқ ҳурлик, сийлов,
Бузуқбошин элнинг қамоққа.
Ота Махсум буйруғи билан
Гулхоним турмага ташланар.
Ноҳақликдан зардобга тўлган
Кўксини у зах ерга ташлар.
...Писиб ётар эди ҳали қора булутлар
Очиқ кўнгил, танти қуёш теварагида.
Нур юзига соя солмоқ учун пайт пойлар,
Бошлар узра ҳоким мутлоқ бўлмоқ қасдида.

Х

Эл ичида юзимизни ерга қаратди,
Бўйинига олди, деб Гулхон шармандаликни,
Ота-она юз ўгирди бутунлай ундан,
Қайга қўйсин мусибатни—бу зилдай юкни,
Яхшиям бор мишмишларга нописанд қалблар,
Улар қизнинг чўккан кўнглин кўтариб кетар.
Кун-кун ора бўзчи аёллар хабарлашар,
Ва Гулхонни қутқармоққа чора излашар.
Ҳақ тантанасин Гулхоним зориқиб кутар,
— Ҳозирча сир, шўрлик қиз билиб қўй, лекин
Кутяпти сени дор ё умрлик сургун.
Соқчи эса мудҳиш бир хабар еткизар:
Жовдираркан тўрт девор ичра иложсиз
Утди орзулари бўлиб қолар чўғсиз кул

60

Аёллар айтган ёрдамдан дарак йўқ ҳануз,
Наҳот Шўро ҳукуматин адолати шул?!

XI

Сирдан воқиф Нуржон кўнглини чирмар шайтонлик,
Нафдан холи бўлмас қизга лутф кўргузсак.
Аламзада дилда пинҳон бир ўч, ёмонлик,
Зўр ўлжа-да, макр ила қўлга киргизсак.
«Кўмак» учун йўллар Нуржон йиғитларини
Зах, зимистон ҳужрада қиз инграркан беҳол.
Ҳужра эмас калтакесак, илоилар ини,
Ҳавосидан нафас олмоқ келади малол.
Зангор кўкнинг соф ҳавоси урар димоққа,
Оби ҳаёт намлантирар куришиқ лабни,
Майин сабо шивирлари кирар қулоққа,
Ишвалари тинчлантирар безовта қалбни,
Алқамоқ бўлар Гулхоним халоскорларин,
Лекин маъсум юрагини бир шубҳа ўртар:
Озод қилишдими уни беғараз тайин,
Ё бир қўғирчоқдай бўлар қўлида ўйнар!

XII

— Вақт тингиз, бир нима де тез,
Отларимиз олис йўлга шай,
Шўроларга букмоқ бўлсанг тиз,
Ихтиёринг, такрор эслатай:
— Тиламасмиз сендан қасос, кин,
Ёш жонингга қилмасмиз жабр, —
Бепарводай гап сотар, лекин
Кўзларида ёпар бир макр.
Паришонҳол Гулхоним эса
Бу макрни тинглайди бефарқ.
Жавоб қилмоқ келмайди эсга,
Ҳамон хаёл дарёсига гарқ.

Охир полож йўлга тушар отлиқлар билан,
Бегизги ўй минг кўчага етаклар уни.
Булар қизнинг ноҳақ ўтга тушгани билган,
Еки олмақчилар бирор кимсанинг хуши,
Бир бошга-ку бир ўлим бор—азалий қисмат.
Лекин ёмонотли бўлиб ўлмоқ бу—дахшат.
Ҳақ жойида қарор тошар, юрсин-чи кутиб,
Балки ўзини оқламоққа келар бир фурсат.

XIII

Тутгандай чўл кўкни қалдироқ,
Кўчгандайни қум барханлари,
Сахро қўйинга тушди титроқ,
Жизгинак ел чолди сарсарп.
Чўлнинг ёвуз хўжайинлари
«Йирик овлар» билан қайтишди.
«Ўлжалар»га нигоҳ ташлаган
Гулхон кўксига оир ўт тушди.
Қизилларми кўлга тушган.. Ана, у Султон,
Ботир йигит.. Гулхон билан кўпдан таниш у.
«У ёқ»нинг хабарини билмоққа етди имкон,
Қиз вужудини қуршар умид, илинж ва ғулув.
Отхонага «ўлжалар»ни қамашиб
Ҳозирлик кўришар базми жамшидга.
Майдонга кўк бўйи олов қаланиб
Тўлғазишар саҳрони кабоб ҳидига.
Отларга ўт солган бўлиб Гулхоним
Секин қизил асирлар томон шошар.
Ўз-ўзи-ла оворами, деб, ғаним,
Босмачилар гуруҳига кўз ташлар.
— Оғажонлар, солишибди сизни не ҳолга,
Сув ичкизиб қўяй, қани, «у ёқ»дан сўзланг,
Йўл азоби, қийноқлардан, калтақдан толган
Бандилар бу мададан, бу журъатдан ҳанг-манг:

— Гулхон опа, сиз ҳам шуна асирдамисиз?
Биз қайдаги шубҳаларга бориб юрибмиз.
Гоҳ комига тортар экан ёлғон-яшиқ сўз,
Сизнинг йўқлигингизни қочоқликка йўйибмиз.
Сизни қаматтирган Ота Маҳсум қамоқда,
У ўзи ҳукумат ичра экан ёт унсур.
Яқинда суд... фош қиларсиз, қочиб боринг сиз,
Балки бизнинг дарагимиз ҳам еткизарсиз.
— Кўз олдимдан тарқаяпти туманлар бир-бир,
Фикрим равшан тортаяпти гап-сўзларингдан.
Хат-хабарлар менинг учун эди бекик, сир,
Бошим ғовлаб кетган эди гумон, ғам, муңдан.
Қай юз билан, не деб қайтгум эҳ, у томонга,
Асирмас, мен бунда бир адашган гумроҳ.
«Бир йўли бор, лекин»... Шишиб қўяр Султонга,
«Ҳам ўзимни оқламоққа энг тўғри бу роҳ».

Тиржайди ширакайф Нуржон,
Ўз-ўзидан мамнун, кўнгли тўқ.
Зафар айшин сураб беармон,
Бу йўл қайга элтиши аён.
Ишондингми энди, Гул қиз, ғолиблигимга,
Тайёрлангин муборакбод қилмоққа тезроқ.
Дунё ғалваларни унутдиргин бир зумга,
Ҳали сендан кўмак даркор... Бу ҳақда сўнгроқ.

— Ажаб оға, жоним билан,—қуллуқ қилару, —
Айни муддао, деб ичда суюнар Гулхон.
Лабларида қатъияту кўзларда шиддат,
Санъатидан мадад сўраб ёлворар бу он:
—Қўшиқларим, авжга мишинг сўнгни бор,
Кўрсатинг бўлса не кароматингиз.
Шу гал қўлдан кетса фурсату барор,

Магрур юксалмоққа бўлмас ҳаддингиз.
Рақсларим... Топтанг душман бағрини,
Садр¹ бўлинг иложсиз тутса мотам.
Авжингизга чек қўймангиз оғришиб,
Қочмоққа шай отларга сиз ҳамқадам.
Улар йўлга отланса тапир-тунур,
Созим, батанга сол ёвлар қулоғин
Бетоқат юрак, сен дукурламай тур,
Шерюраклар маъзилга етиб олсин.

— Қочди, ёрдам! Йигитлар, тез югуринг,
Соз, сўҳбат деб, эҳ, рафлатга ботибмиз.
Бурнимиздан чиқмасин базм, гурунг,
Чоққир байталларни танлаб қувингиз.

— Етсалар-а! Йўқ! Йўқ! Ета олмаслар.
Аллақачон кирди улар қалъага.
Босмачилар беҳудага халлослар
Ва дуч бўлишар чиққисиз балога, —
Гулхоним хавф изтиробда сўзланар,
Ҳаяжонда титраб безовта вужуд.
Нуржон унга еб қўйгудай ташланар,
Афсус ичра фиғонидан чиқиб дуд:
— Инимизга оралаган илон сен экансан-да,
Шўролардан алам кўрган мусичан бегуноҳ,
Қора кўнглингга бир шумлик уругин эккансан-да,
Ҳали сен яширинча қазиб юрдим дегин чоҳ.
Ҳали сенга сирларимни ошкор қилиб,
Кўмак ҳам сўрабман-а, мен каллаварам,
Битта қолмай қизилларга етди дегин,
Шундан дегин маҳв бўлаётганинг ҳам.

— Кошкийди, оҳ, шундоқ қилган бўлсам аввалдан,

¹ С а д р — мотамларда чапак чалиб, ўзини уриб йиғлаш.

Ҳамманг чириб кетармидинг аллақачонлар.
Кўринмасдинг кеч очилган кўзларимга сен,
Шу пайтгача юрмас эдим мен ҳам кўру кар.

—Кўнглинг тўлмадимми ҳали, бу дардлар камми?
Бўлайликми бундан баттар хароб, гамдийда.
Ҳа, сен бизга лойиқ кўрдинг ит кунини,
Ўлажаксан ўзинг ҳам ит ўлими-ла!

Жимжит чўлда янграб кетди ногоҳ ўқ саси,
Барханларга беркиншиди ҳуркак жайронлар.
Субҳидам тинглади қизнинг сўнгги нафасин,
Тонг кўксини қирмиз рангга бўяди қонлар.

...Чексиз қумда ҳамон учиб юрар қуюндай,
Қизнинг сўнгги сўзи гўё муқаддас бир аҳд:
«Бахт бу—кураш... Бахт бу—куйлаш...

Бахт бу—яшамоқ..

Бахт йўлида жон бермоқ ҳам зотан ўзи бахт!».

МҮНДАҒИЖА

«Юпун дарахтарының...»	3
Пешвоз	4
«Бұм-бұш дарахтарының...»	6
Ұнутшы қақда құшиқ	8
Оқлик	10
Тинчлик қақда сұз	11
Бедорлик	13
Чинор умрин	15
Сен қақда	17
Аёл	18
Болажон	19
«Ялаш оёқларда...»	20
«Менда янги құшиқ...»	21
Орзу	22
Еңлар құшиги	24
«Кўзингизиниң юлдуз...»	25
Рассом дунёси	26
«Сен кўзларга...»	27
Табийлик	28
Атыргул	29
Жимлик	30
Бармоқлар сеҳри (достон)	31

На узбекском языке

УЛЛИБИБИ АТАЕВА

ВОЛШЕБНЫЕ ПАЛЬЦЫ

Стихи и поэма

Редактор *Ш. Раҳмон*

Рассом *О. Галицкая*

Расмлар редактори *А. Бобров*

Техн. редактор *Н. Жўраева*

Корректор *О. Турдибекова*

ИБ № 894

Босмахонага берилди 7. VII. 80 й. Босишга рухсат этилди 16.07.90 й. Р. 09088. Формати 70x90 1/32. Босмахона қоғози № 2. Адабий гарнитура. Юқори босма. Шартли босма л. 2,49. Нашр. л. 2,5. Тиражи 7000. Заказ № 231. Баҳоси 30 т. Рафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. 700129. Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари Давлат комитетининг Бекобод шаҳар босмахонаси. Бекобод, 1980 й.

Отаева Уллибиби.

Бармоқлар сеҳри: Шеърлар ва достон. — Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1980. — 68 б.

«Бармоқлар сеҳри» хоразмлик ёш шоира Уллибиби Отаевадан иккидан шеърини тўплами. Тўплам шоиранинг баҳор, кўрт, нисон, сазоват, муҳаббат мавзусидаги теран, ҳаққоний шеърлари ва «Бармоқлар сеҳри» достонидан иборат. Достон хоришнинг ўтмишидан шурвиенга аёллари ҳақида ҳикоя қилади. Достон қаҳрамони Отабиби Отажонова таҳдиди билан шеър ёзган, моҳир созанда ва ажойиб ҳофиза бўлган. У Хоразмда Отабиби номи билан машҳур. Отабиби қори достонда Нуржон деб аталган. Достондаги яна бир қаҳрамон Отабибининг шогирди Гулхонимдир. Гулхоним образининг прототиپи созанда, ҳофиза, оқсоқлинига қарамасдан Хоразмда ажойиб раққоса сифатида шуҳрат қозongan ва инқилобий кўрми йўлида ҳалок бўлган Отажон Собировадир.

Атаева У. Вознебные пальцы. Стихи и поэма.

ББК 84Ўз